

YAşLILIĞIN POLİTİK ANLAMI: ULUSAL VE ULUSLARARASI BELGELERİN TEMATİK ÇÖZÜMLEMESİ

EĞt. Uzm. Kezban DURDUBAŐ¹

ÖZET

Bu alışma, Türkiye ve dünyanın nüfus yaşlanmasına nasıl hazırlandığını anlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, tematik analiz yöntemi kullanılarak politika belgeleri ve kurumsal raporlar analiz edilmiştir. BM, DSÖ ve Türkiye'nin yaşlanma, yaşlılık ve yaşlı bireyler başlıkları altındaki politika belgeleri ve raporları çalışmaya dahil edilmiştir. Belgelerde yer alan problem tanımları, temalar ve kavramlar incelenmiştir. Elde edilen temalar sürdürülebilir kalkınma bağlamında analiz edilmiş ve karşılaştırılmıştır. Tespit edilen ortak temalar sağlıklı yaşlanma, yaşlı bakımı, gönüllü bakım, toplumsal hayata katılım, sosyal izolasyon, kuşaklar arası dayanışma, kırsal ve göçmen yaşlılar, yaşlı hakları ve sosyal korumadır. BM ve DSÖ ayrıca yaşlı işgücüne, yaş ayrımcılığına ve yaşlıların ihmal ve istismarına önemli vurgu yapmaktadır. Ancak yaş ayrımcılığına, yaşlı işgücüne, yaşlıların ihmal ve istismarına, Türkiye'nin politika belgelerinde, eylem planlarında ve raporlarında yeterince yer verilmediği görölmüştür. Özellikle kalkınma planlarında yaşlı işgücüne ilişkin tedbirler yer almamaktadır. Türkiye'de yaşlı çalışanlar kavramı kalkınma planlarına dahil edilmemiştir. Sonuç olarak, daha uzun yaşam beklentisi, daha uzun çalışma hayatı ve emeklilik planlaması konularına gereken önem verilmemiştir. BM ve DSÖ belge ve raporları ile Türk belgeleri arasındaki en önemli farklardan biri, BM ve DSÖ belgelerinin veriye dayalı olarak hazırlanmasıdır. Sonuç olarak, Türkiye'nin yaşlanan nüfusuna hazırlık için veri odaklı stratejilere ve eylem planlarına ihtiyacı vardır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlanma, Yaşlı Birey, Yaşlılara Yönelik Ayrımcılık, Yaşlı alışanlar, Yaşlılık Politikaları.

¹ EĞitim Uzmanı, T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
durdubask@gmail.com

POLITICAL MEANING OF OLD AGE: THEMATIC ANALYSIS OF NATIONAL AND INTERNATIONAL DOCUMENTS

ABSTRACT

This study aims to understand how Türkiye and the world are preparing for population aging. For this purpose, policy documents and institutional reports were analyzed using thematic analysis method. Policy documents and reports of the UN, WHO and Türkiye under the headings of aging, old age, and older individuals were included in the study. The problem definitions, themes, and concepts in the documents were examined. The themes obtained were analyzed and compared in the context of sustainable development. The common themes identified were healthy aging, elderly care, voluntary care, participation in social life, social isolation, intergenerational solidarity, rural and migrant elderly people, elderly rights, and social protection. UN and WHO also place significant emphasis on the elderly workforce, age discrimination, and the neglect and abuse of the elderly. However, it has been observed that age discrimination, the elderly workforce, and neglect and abuse of the elderly are not sufficiently addressed in Türkiye's policy documents, action plans, and reports. UN and WHO documents state that countries are not paying sufficient attention to the issues of ageism and the neglect and abuse of older persons. However, it is observed that age discrimination, the elderly workforce, and the neglect and abuse of the elderly are not sufficiently addressed in Turkey's policy documents, action plans, and reports. In particular, development plans do not include measures regarding the elderly workforce. The concept of older workers has not been included in development plans in Türkiye. Consequently, the issues of longer life expectancy, longer working lives, and retirement planning have not been given due consideration. One of the most significant differences between UN and WHO documents and reports and Turkish documents is that UN and WHO documents are prepared based on data. Consequently, Turkey needs data-driven strategies and action plans to prepare for its aging population

Keywords: Ageing, Older Person, Ageism, Ageing Policy, Older Workers.

GİRİŞ

Nüfusun yaşlanmasına karşı Türkiye ve dünyanın nasıl hazırlandığını anlayabilmek için, temel politika belgeleri ve kurumsal raporlarını doğru okumak ve anlamlandırmak en iyi yöntemlerden biridir. Yaşlanmaya ve yaşlı bireylere yönelik yaklaşımlar belgelerin anlam yapılarını oluşturan sözcük ve sözcüklerin oluşturduğu öbeklerde kendini gösterir. Temel politika belgelerinde ve kurumsal raporlarda nüfusun yaşlanması ile ortaya çıkabilecek ekonomik ve sosyal sorunlara verilen yanıtlar, sorunların tanımlanma biçimiyle ilgilidir. Bu tanımlama nüfusun yaşlanmasına karşı hazır olmanın göstergesidir. Bu bağlamda Türkiye'nin nüfus yapısı ve gelecek öngörülleri mutlak isabetli olmak zorundadır. Çünkü 30 yıl, 50 yıl sonrası için olası nüfus senaryoları bugünden önlemleri gerektirmektedir.

Dünya nüfusu gibi Türkiye'nin de nüfusu hızla yaşlanırken, 65 yaş üstü nüfusun toplam nüfus içindeki oranları ve gelecek öngörülerıyla daha dramatik duruma gelmiştir. Türkiye'nin 2024 yılı 65 yaş üstü nüfus oranı %10,6, dünyadaki 65 yaş üstü nüfusun oranı ise %10,2'dir. Ancak TÜİK projeksiyonlarında 2040 yılında Türkiye için bu oran %17,3, 2080 yılında %33,4 ve 2100 yılında 33,6 olarak verilmiştir (TÜİK, 13 Mart,2025). BM verilerine göre dünyaya baktığımızda bu oranlar 2040'da %14,3, 2080 yılında %21,9, 2100 yılına gelindiğinde %23,9 olacağı hesaplanmaktadır (UN Data Portal, 2025). Türkiye'deki durum sadece yaşlı nüfus oranı ile değil yaşlı bağımlılık oranıyla da çok iç açıcı değildir. Yaşlı nüfus bağımlılığında 2024 yılında %15,5 olan oranının 2100 yılında 61, 6 olması beklenmektedir (TÜİK, 13 Mart 2025). AB ülkelerinde 2024 yılı yaşlı bağımlılık oranı %33,9 iken 2100 yılında 59,7 olması beklenmektedir (Eurostat, February 2025). Bu tablonun en ilginç yönü Türkiye'nin yaşlı bağımlılığı oranının 75 yıl sonra AB ülkelerinden yüksek öngörülmesidir.

Bu çalışmada yaşlanan nüfusa dünya ve Türkiye'nin nasıl hazırlandığını ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda nüfus yaşlanmasına karşı sürdürülebilir ekonomik ve sosyal politikalar üretme ve yaşlı nüfusun ekonomik, sosyal gereksinimleri, hakları ve insan olarak onurlarının korunması konusunda atılan adımlar politika belgeleri üzerinden tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde nüfus yaşlanmasının tüm bireyler ve ülkeler üzerinde ekonomik ve sosyal etkileri kavramsal olarak açıklanmıştır. İkinci bölümünde araştırmanın yöntemi, evreni ve araştırma bulgularının analiz süreci verilmiştir. Bulgular bölümünde tematik analiz bulguları tartışılmıştır. Araştırma bulgular çerçevesinde Türkiye'ye deki yaşlanma ve yaşlı bireylere yönelik çalışmalara ilişkin sonuçlar ve öneriler tamamlanmıştır.

1. NÜFUSUN YAŞLANMASININ ETKİLERİ

Nüfusun yaşlanması ülkelerdeki bireylerin yaşam süresinin uzaması yanında doğum oranlarının düşmesinin birlikte görülmesi, yaşlı nüfusun nüfus içindeki oranının artmasıdır (Önder Yaşar, 2025). Böylece toplumlarda ortanca yaş yükselir (Akadlı Ergöçmen, 2025) çalışma yaşındaki bireylerin sayısında düşme gözlemlenir (Kıklış & Bağdoğan, 2025, 025). Ülkelerde işgücü piyasalarında değişim ve istihdamda farklılaşma yaşanırken, ekonomik büyüme yanında tasarruf ve harcamalar dengesi, vergilendirme ve yaşam kalitesi (Hasbenli, 2020:12) başta olmak üzere toplumların sosyal ve kültürel yapısı da değişir (İsmail vd., 2021). Sonuçta nüfusun yaşlanması ekonomik ve sosyal kalkınmayla yakından ilgilidir (UN General Assembly, 2 August 2024). Nüfus yaşlanmasıyla sağlık, sosyal güvenlik, eğitim, istihdam, sosyal, kültürel yapı ve faaliyetleri etkilenmekte (Atılğan, 2025), ülkeler merkezi ve yerel yönetimleriyle ekonomi, sağlık, ulaşım, sosyal hizmetlere erişim vb. konularda politika üretmek zorunda kalmaktadır (Kantik & Ayhan, 2025). Çalışmada nüfus yaşlanmasının etkileri, ekonomik ve sosyal etkiler olarak iki başlıkta incelenmektedir. Ancak, bu iki alanın dinamik ve birbirini içeren ve etkileyen öğeleri barındırdığını unutmamak gerekir.

1.1. Nüfusun Yaşlanmasının Ekonomik Etkileri

Nüfusun yaşlanması, kısa ve uzun vadede reel ekonomiye önemli etkileri olacaktır (Castrillo, Cumanova & Thedoridis, 01 October 2024). Yaşlanmayla, ülkelerin mali sürdürülebilirlik riski emeklilik, sağlık, uzun süreli bakım harcamalarının artması ilişkilendirilir (Bodnár & Nerlich, 2022). Daha fazla emekli maaşı ödemesi, daha fazla sağlık ve bakım hizmeti kamu maliyesini zorlayacaktır (Moshammer & Schroth, May, 2024). Bu hizmetleri karşılayacak aktif işgücü sayısı ise daralacaktır. Avrupa Birliği'nin 2024 Yaşlanma Raporunda (European Commission, 2024) yaşlanma maliyetleri öngörülür, emeklilik, sağlık hizmetleri, uzun süreli bakım ve eğitim için uzun vadeli bütçe projeksiyonlarıyla yapılmaktadır.

OECD ise yakın zamanda çalışma çağındaki nüfusun (20-64 yaş) büyüklüğünü birçok OECD ülkesinde azalacağını ve yaşlı bağımlılık oranının artacağını vurgulamaktadır. OECD, yaşlı bağımlılık oranı 1980'de %19 iken 2023'te %31'e yükselmiş ve 2060 yılına kadar %52'ye ulaşması öngörülmektedir. (OECD, 2025). Maestas, Mullen & Powell (2023) nüfus yaşlanmasının GSYİH'ya etkisini kişi başına düşen GSYİH'nin azalması ile açıklamaktadır. AB beklentilerinde de kalıcı nüfus yaşlanması ortamında ekonomik büyümeyi düşürecektir: AB'de 2022-2070 yılları arasında potansiyel GSYİH büyümesi, baz senaryodaki %1,3'e kıyasla ortalama %1,1 olması beklenmektedir (European Commission, 2024:7). Bu bağlamda yaşlı bağımlılık oranının artmasıyla uzun ve sağlıklı yaşam ile birlikte iş gücünde de farklılaşma gerçekleşecek ve daha fazla 65 yaş üstü bireyin işgücüne katılımı istenecektir (André, C. Gal, P. and Schief, M. (2024:19). Birçok gelişmiş ülke işgücü arzının azalması sorununu çözmek istemektedir. Dünya nüfusu hızla yaşlanırken işgücü açığının birçok gelişmiş ülke nitelikli göçmen işçi ile karşılamak istemektedir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2024:14). Böyle olunca göçmen çalışanların ekonomik ve sosyal hakları da tartışma konusu olmaktadır (UN, 2021:61). Dolayısıyla sosyal dokuda göçmenlerle değişmektedir.

Ekonomik yapıyla sosyal yapıda şekillenmektedir. Ekonomik olarak yaşanan nüfusun teknolojik ihtiyaçları, bakım ve sağlıkla ilgili ek ihtiyaçları ve tüketim eğilimleri farklı alanlarda üretim alanı da yaratmaktadır (SHERPA, 2023). Çabalar daha yüksek eğitim, iyileşen sağlık ve sağlıklı yaş alma ve yaş ile üretkenlik arasında olumlu ilişki yaratmak içindir (Bodnár & Nerlich, 2022). Yaşlanma ve yaşlı bireylere yönelik politika ve eylemlerde ülke hedeflerinin ekonomik tedbirleri, daha iyi sağlık ve daha uzun süre çalışma yaşamı, daha uzun süre bağımsız yaşam ile bakım yükünün azalması olarak ortaya çıkmaktadır.

1.2. Nüfusun Yaşlanmasının Sosyal Etkileri

Yaşlanmanın sosyal boyutu çok fazla ele alınmamış, ekonomik ve sağlık boyutuyla daha çok sağlığın sosyal boyutu içinde değerlendirilmiştir. Yaşlı bireyin nüfus yaşlanmasından etkilenme düzeyi daha genç nüfusa göre değişmektedir. Öncelikle yaşlı bireyin kırsal kentsel alanda, güvenli mahallede yaşaması, etnik kökeni, göçmen oluşu, meslek sahibi olup çalışması veya emekli hakkı olup olmadığı, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, ev sahibi olup olmaması, sosyal kaynakları yani eşinin yaşıyor olması veya evlenmemiş olması, çocuklarının olması/ olmaması, kardeşleri ve diğerleriyle teması yaşlılığın sosyal boyutuyla ilgilidir (Bolster-Foucau vd, 2024).

Bu boyutta öncelikle yaşlıların toplumsal konumu ve değişiklikler ile yaşlı ayrımcılığı (Uyanık, 2017) kavramları öne çıkarken, yaşlı bireylerin insan haklarından eşit yararlanması gerçek bir sorun alanıdır.

Günümüzde yaşlanma sosyal yaşamı diğer etkenlerle birlikte değiştiren unsurlardan biridir. Buda iş, emeklilik, sonrasındaki sosyal yaşam alanları, aile ve sosyal ilişkilerin çeşitlenmesi anlamına gelmektedir (Angel & Settersten, 2013). Değişim ve çeşitlenme riskleri, belirsizlikleri barındırırken, ülkelerin sosyal alanlarda politikalar üretmesini gerektirmiştir. Sosyal bütünleşmenin sağlanması, yaşlı bireylerin sosyal yaşama katılımı sosyal politikalarda öne çıkmaktadır. BM İkinci Dünya Yaşlanma Asamblesi Madrid Dünya Yaşlanma Eylem Planı (2002) (MYEP) sosyal bütünleşmeyi “insanların her bireyin onuruna, ortak iyiliğe, çoğulculuğa ve çeşitliliğe, şiddetsizlik ve dayanışmaya tam saygı göstererek birlikte yaşama kapasitesi ve sosyal, kültürel, ekonomik ve politik hayata katılım becerisi” olarak tanımlanmaktadır. Sosyal bütünleşme sosyal kalkınmanın tüm hedeflerini içermektedir (UN, 4 July 2025). Dünyada ulusal, bölgesel ve uluslararası çerçeveler aracılığıyla her yaştan insana uygun toplumlar yaratmak, yaşlıların ihtiyaçlarını karşılamak, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını değerlendirmek, yaşlanan nüfusa uyumu gerçekleştirmek için MYEP yönlendiriciliği devam ettirmektedir (UN Economic and Social Council, 7 April 2025). Birleşmiş Milletlerin 2023 Dünya Sosyal Raporu’nda ise en önemli nokta yaşam beklentisindeki geniş eşitsizliklerdir (UN, Department of Economic and Social Affairs (2023).

Yaşlanmanın sosyal etkilerinin temelinde eşitsizlikler yatmaktadır. Eşitsizlikler çalışma yaşamı, emeklilik sistemleri, üretim biçimleri ve aile yapısının değişimi bireylerin sosyal yaşamını doğrudan belirlemektedir. Her toplumdaki sosyal değerler, ilişkiler ve dinamiklerdeki farklılık ve benzerlikler yaşlanma sürecini belirlemektedir (Restrepo & Rozental, 1994). Nüfusun yaşlanması söz konusu olduğunda, demografik değişim ve nüfus dinamikleri, kamu maliyesi, sağlık, uzun süreli bakım ve sosyal güvenlik sistemleri, yaşlı dostu ortamlar ve işgücü piyasası yapısı hakkında ulusal ve alt bölgesel düzeylerde istatistiklere ihtiyaç duyulduğu kadar bireysel olarak istihdam, yaşam boyu öğrenme, sosyal katılım, refah yaşlı ayrımcılığı, şiddet, sağlık bağımsızlık gibi hem makro hem de mikro düzeyde istatistiklere verilere ihtiyaç duyulmaktadır (UN Economic and Social Council, 7 April 2025). Bu nedenle yaşlanmanın bireyler ve ülkeler üzerinde sosyal etkileri ekonomik etkilerle iç içe ve dinamiktir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın amacı nüfusun yaşlanması sorununa Türkiye’de ve dünyada verilen yanıtları politika belgeleri, kurumsal raporlar üzerinden analiz etmektir. Türkiye ve dünya yaşlanan nüfusa hazırlıklarında politika belgelerinde yaşlı nüfusun ekonomik sosyal gereksinimleri, haklar, insan onurunun korunması, eşitlik ve ayrımcılığın önlenmesi için öngörülen yollarlar nitel araştırma yöntemi kullanılarak araştırılmış ve tematik analiz (TA) yöntemiyle çözümleme yapılmıştır.

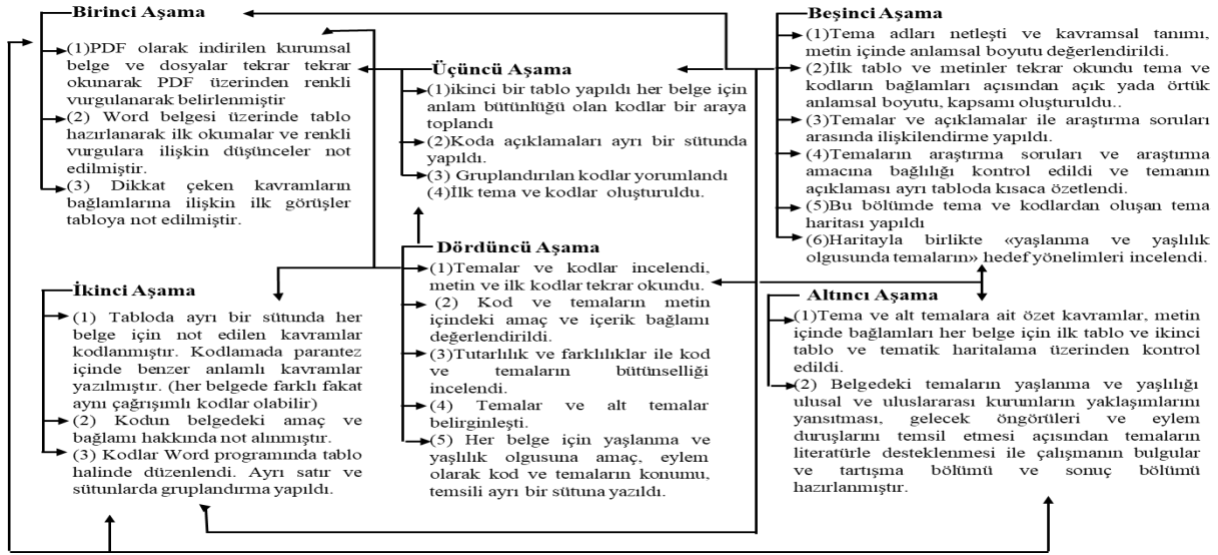
Nitel araştırma; yorumlayıcı, natüralist bir yaklaşımla anlama odaklanır (Toker, 2022). TA, nitel verileri analiz etmek için kullanılır, veri kümelerindeki anlam kalıplarını ulaşmak amacındadır (Ahmed, vd., 2025). TA araştırma verisinden temalar üretilir bu temalar kapsamlı terimlerdir (Terry & Hayfield, 2025). Politika belgeleri araştırma kapsamına alınırken “başlığında, yaşlı, yaşlı birey, yaşlanma, yaşlılık (Elderly, aging/ageing, older person/old person, old age)” kavramlarının geçmesi, yürürlüğünün veya etkisinin devam etmesi gözetilmiştir. Ancak Türkiye’de ekonomik ve sosyal politikaların yönlendiricisi olan beş yıllık kalkınma planları bu ölçütün dışında tutulmuştur. Araştırmanın kapsamında analiz edilen belgeler: (1)BM İkinci Dünya Yaşlanma Asamblesi Madrid Dünya Yaşlanma Eylem Planı 2002, (MYEP), (2)BM Uluslararası Yaşlılık Yılı’nın Takibi: İkinci Dünya Yaşlanma Asamblesi Genel Sekreter Raporu 2025, (MYEP GSR-2025), (3) BM Yaşlıların İnsan Hakları: İnsan Hakları Konsey Kararının Kabulü (13 Ekim 2023 54/13 sayılı) Kararı, (BMYİH), (4)DSÖ Sağlıklı Yaşlanma On Yılı: Eylem Planı 2021-2030, (DSYEP), (5)DSÖ Yaş Ayrımcılığı Küresel Raporu (2021), (YAKR), (6) DSÖ Nesilleri Birbirine Bağlamak: Nesiller Arası Temas İçin Müdahalelerin Planlanması ve Uygulanması (2023), (NATMP), (7)Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), (Onuncu KP), (8) On birinci Kalkınma planı (2019-2023), (On birinci KP), (9) On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028), (On ikinci KP), (10) Yaşlanma Vizyon Belgesi (YVB), (11) Yaşlı Hakları Ulusal Eylem Planı 2023-2025, (YHUEP), (12)Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı 2021-2026, (TSYEP), (13) Türkiye Yaşlı Hakları Raporu 2022, (TYHR).

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma soruları: (1)Türkiye, BM, DSÖ politika belgeleri ve raporlarında yaşlanma ve yaşlılıkla ilgili hangi temalar, kavramlar gündeme alınmıştır? (2) Özel yaşlanma, yaşlılık temalı politika belgeleri ve raporlardaki ele alınan temalar nelerdir? (3) Politika belgeleri ve raporlarında kullanılan tema ve kavramlar hangi ortak sürdürülebilir kalkınma hedefleri etrafında toplanmaktadır? Olarak belirlenmiştir.

Araştırma soruları kapsamında, metinler içinde ve metinler arası değerlendirme ile anlam çıkarmak, ilişkisel bağlamları kurmak için yansıtıcı TA kullanılmıştır. Bunun yanında, kodlama ve tema geliştirmede yaşlanma ve yaşlılığa dair mevcut kavramlar veya fikirler kullanılmış, dolayısıyla tümdengelimli yol izlenmiştir. Ancak temalar önceden tanımlanmamış, kodlar düzenlenerek anlam oluşturulmuştur. Braun ve Clarke, yansıtıcı tematik analizin altı aşaması araştırma sürecini belirlemiştir. Bu altı aşama: 1) aşinalık; 2) kodlama; 3) başlangıç temalarının oluşturulması; 4) temaların geliştirilmesi ve gözden geçirilmesi; 5) temaların iyileştirilmesi, tanımlanması ve adlandırılması; 6) yazım. Araştırma süreci geçişli ve tekrarlı bir süreçtir aşamalar arasında geri dönüşler yapılır (Pearson, vd., 2022). Çalışmada bu altı süreç izlenmiştir.

Çalışmada yürütülen TA süreci: Veriler Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), Sağlık Bakanlığı (SB) ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) resmi web sitelerinden PDF olarak indirilmiştir. İlk okuma ve kod belirleme PDF üzerinden renkli vurgulanarak yapılmış ve elde edilen ilk kodlar tablo haline getirilmiş ve diğer TA basamakları gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1: Yansıtıcı TA Uygulama Süreci

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

TA yapılırken politika belgeleri ve raporlarda ele alınan sorun ve çözüm yaklaşımlarının nüfus yaşlanmasının etkilerini önleme amacı ve sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle ilişkilendirilmesi yapılmıştır. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, dünyada onur, barış ve refah için küresel bir plan sunmaktadır (UN Sustainable Development Goals, 08 Aug. 2023). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri BM’de 2015 yılında kabul edilmiştir (UNDP, n.d). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, herkes için daha iyi ve daha sürdürülebilir bir gelecek sağlamanın bir yoludur. Yoksulluk, eşitsizlik, iklim değişikliği, çevresel bozulma, barış ve adalet gibi dünya insanlığının karşı karşıya geldiği küresel zorlukları ele almaktadır (UN Sustainable Development Goals, 31 May 2023).

Sağlıklı yaş alma süreci ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri birbirini tamamlayan unsurları içermekte ve toplumların geleceğinin ciddiye alınmasını kapsamaktadır (Avşar vd., 2024). Ekonominin temel dinamiği olan üretim ve insan kaynağıdır, sürdürülebilmesi için insana yatırımı gerektirir. Kalkınmada ekonomik gelişmenin nihai hedefi, insan refahını sağlamaktır (Kaman ve Bozkurt, 2025). Sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenleri de eşitsizliğin önlenmesi adalet ve katılımdır. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda TA çalışmasında temaların sürdürülebilir kalkınma bağlamları verilmektedir.

3.1. Birleşmiş Milletler ve Dünya Sağlık Örgütü Belge ve Raporlarında Yaşlanma ve Yaşlılık

3.1.1. İkinci Dünya Yaşlanma Asamblesi Madrid Eylem Planı 2002 (MYEP) TA

Nüfus yaşlanmasının ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarında ciddi sorunlar yaratmasıyla, BM 2002 yılında İspanya'nın Madrid kentinde İkinci Dünya Yaşlanma Asamblesi gerçekleştirilmiştir. Asamblede yaşlıların kalkınma sürecine dahil edilmesi, yaşlılıkta sağlık ve refahın ilerletilmesi ve destekleyici ve kolaylaştırıcı ortamların sağlanması hedeflerini MYEP’da kabul edilmiştir (UNFPA & HelpAg, 2012). MYEP’nin yaşlanma sorununa dair üç öncelikli alanı; “yaşlılar ve kalkınma”, “yaşlılıkta sağlık ve refahın ilerletilmesi”, “destekleyici ve kolaylaştırıcı ortamlardır. Bu kapsamda ayrımcılıkla mücadele, her yaş için güvenlik, eşitlik ve onurun korunması özellikle vurgulamaktadır (UN, 2002). TA çalışması belgenin ikinci bölümünde yer alan Eylem Planını kapsamaktadır. MYEP TA altı ana tema belirlenmiştir. Bu temalar alt temalarla tamamlanırken “sürdürülebilir kalkınma hedefleri bağlamı” kurulmuştur. MYEP hedefleri bugünde ülkelerin yaşlanan nüfusun ekonomik ve sosyal etkilerine yanıtlar verebilmektir. Tablo 1’de yer alan analizde 2015 yılında kabul edilen sürdürülebilir kalkınma hedefleri bağlamı da verilmiştir. MYEP’nin ülkeler için takibi devam etmektedir.

Tablo 1: MYEP Tema ve Alt Temalar ve Bağlam

Tema	Alt Tema	Bağlam
Yaşlı Sağlığı	Sağlıklı yaşlanma; Yaşam boyu sağlık; Kentsel/kırsal yaşlı sağlığı; Yaşlılıkta engellilik; Palyatif bakım; HIV/AIDS/ ve yaşlılık; Ruh sağlığı; Alzheimer hastalığı, Sağlık profesyonelleri eğitimi, Birinci basamak sağlık hizmetleri, Halk sağlığı; Sağlık teknolojileri, Sosyal Hizmet	Sağlıklı kaliteli yaşam (SKY), Eşitsizliği azaltma (EA)
Sosyal Hayata Katılım	Dışlanma/sosyal izolasyon; Kararlara katılım; Aile ve topluma katkı verme; Gönüllülük, Göçmen ve mülteci yaşlılar; Teknoloji kullanımı, Yaşam boyu öğrenme; Nesiller arası dayanışma; Yaşlı dostu ev kentsel tasarım; Medya temsilleri; Marjinalleşmeyi önleme	SKY, EA, Nitelikli eğitim (NE) Sürdürülebilir şehir ve toplumlar (SŞT), Barış ve Adalet, Güçlü kurumlar (BAGK)
Yaşlı Bakımı	Gönüllü ve aile bakımı; Uzun süreli kurumsal ve evde bakım/destek; Bakım teknolojileri; Bakıcı eğitimi; Öz bakım eğitimi; Yaşlı bakıcılar; Toplum bakımı,	SKY, EA
Yaşlı Çalışanlar	Emeklilik, emekliliğe hazırlık; Esnek çalışma; İşte Yaşlı ayrımcılığı (YA); İş başında eğitim, mesleki/teknoloji eğitimi; Yaşlı girişimciliği, işgücü; Kadın işgücü,	Yoksulluğa Son (YS) SKY, EA, Cinsiyet Eşitsizliği (CE), NE, İnsana Yakışır İş (İYİ)
Yaşlı Hakları	YA; İnsan hakları; Gelir güvenliği. Sosyal güvenlik; İhmal, istismar ve şiddet, Adil onurlu muamele hakkı.	EA; YS BAGK,
Yaşlılık Politikaları	Yaşlanma ve Kalkınma; Nüfus yapısı; Aktif ve sağlıklı yaşlanma; Sosyal refah; Yoksulluk; Yaşlılık ve yeni uzmanlıklar, Konut, sosyal konut	SKY, YS, NE, EA, BAGK, Ekonomik büyüme (EB)

MYEP'nin ülkeler içinde takibi BM tarafından yapılmaktadır. Eylem planı kapsamı oldukça geniş sosyal, ekonomik, çevresel ve politik yaklaşımla yaşlanma ve yaşlılığa yön verme amaçlı sağlam temel sunmaktadır (Schmid, 2024). MEYP'nin yaşlılık alanında dikkat çeken temaları içinde Türkiye'de yaşlılık ve yaşlanma politika alanı olarak eyleme daha az yansıyan yaşam boyu sağlık, sosyal izolasyon, dışlanma, yaşlı dostu ortamlar, yaşlıların gönüllü olması, medya temsilleri, yaşlı ayrımcılığı, iş yerinde yaşlı ayrımcılığı, yaşlı bireylerin çalışma hakkı" gibi konulardır. MEYP'nin 23 yıl önce ortaya koyduğu bu konularda Türkiye için kurumsal ayrı ayrı belge ve çalışma ihtiyacı kendini göstermektedir.

3.1.2. BM Uluslararası Yaşlılık Yılı'nın Takibi: İkinci Dünya Yaşlanma Asamblesi Genel Sekreter Raporu (2025), (MYEP GSR-2025) TA

İkinci Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'ne hazırlık çerçevesinde (4-6 Kasım 2025) sunulan BMGSR-2025'da nüfus yapısı ile sosyal kalkınmanın ilişkisi ortaya konmuştur. Rapor, üye devletlerin, MDYEP uygulamalarını güçlendirmek amacıyla, sosyal kalkınmada yaşlanmayı ana akıma dahil etmeye teşvik ederek, İkinci Dünya Yaşlanma Asamblesi'nin takibine ilişkin öneriler içermektedir (UN General Assembly, 4 July 2025). Raporun genel yapısı içinde MDYEP olduğu gibi üç ana tema belirlenmiştir; “yaşlanan dünyada sosyal kalkınma”, “üretken istihdam/işsizliğin önlenmesi” ve “sosyal bütünleşme”. Özetle raporda “yaşlanan dünyada sosyal kalkınma” amacının tematik anlatımı söz konusudur (UN General Assembly, 4 July 2025). Rapordaki ana tema ve alt temaların diziliminde ekonomik gelişme ve sosyal gelişme amaçları iç içedir. En önemli olgu ise Türkiye'de çok fazla ilgi görmeyen çalışma yaşamının mümkün olduğunca uzatılması vurgusudur.

Tablo 2: MYEP GS Raporu Tema ve Alt Temalar ve Bağlam

Temalar	Alt temalar	Bağlam
Yaşlanan bir dünyada sosyal kalkınma	Refah; Yoksulluk; Sosyal koruma/destek; Evrensel sağlık ve bakım; Aile desteği, Güvenli yaşam; Gelir güvenliği, Bakım veren ailelere desteği; Ücretsiz bakım yükü: Kadın ve kız çocukları bakım yükü	YS, SKY, CE, EA, BAGK
Üretken istihdam	Çok kuşaklı çalışma; Uzun işgücü arzı; Yaşlı çalışan; İşsizliğinin azaltılması; Teknoloji ve dijitalleşme işgücü; Emeklilik; Kuşaklar arası işbirliği/ bilgi aktarımı; Yaşlı Çalışanların Yaşam Boyu/ Mesleki Eğitim Fırsatları	YS, İYİ, EB, EA, BAGK, NE
Sosyal bütünleşme	Yaşlılara yönelik ayrımcılık; Yaşlı ihmal, istismarı ve şiddet; Dijital dışlanma (Çevrim içi şiddet ve dışlanma/ dolandırıcılık); Kuşaklararası dayanışma; Yaşlı Turizmi; Sosyal hayata katılım(sosyal, kültürel ekonomik); Sosyal yapının dönüşümü; Yaşam boyu eğitim; Yaşlı dostu ortamlar/Birlikte yaşama kapasitesi; Onur, iyilik ve çoğulculuk; Yalnızlık, sosyal izolasyon; Karar alma süreçlerine katılım; Yaşlı hakları: Yaşlıların geride bırakılmaması, eşitsizliklerle mücadele; Yaşlanmanın Anaakımlaştırılması; İklim değişikliği; Özerklik;	EB, SKY, EA, BAGK, NE; SŞT, İYİ

MYEP GSR-2025’de dikkat çeken temalar içinde kadın ve kız çocuklarının yaşlı bakımında ücretsiz bakım yükü, bakım veren ailelerin desteklenmesi, çok kuşaklı çalışma, uzun işgücü arzı, yine yaşlıların çalışma yaşamında ayrımcılığı, teknolojiye yaşlı çalışanların uyumu, yaşlı ayrımcılığı, yaşlı ihmal, istismar ve şiddeti, sosyal yapının dönüşümü, yaşlanmanın ana akımlaştırılması ve yaşlı bireylerin iklim değişiminden etkilenmesidir. Türkiye’de kurumsal çalışmalarda bakım veren ailelere yönelik sosyal yardımlar yapılmaktadır ancak bu yardımların aile ve yaşlı bireye etkileri konusunda araştırılmasına ve kadın ücretsiz bakım yükünün verilerine ihtiyaç duyulmaktadır.

3.1.3. BM Yaşlıların İnsan Hakları: İnsan Hakları Konsey Kararının Kabulü (11 Ekim 2023 54/13 sayılı) Kararı (BM YİHK) TA

BM YİHK, yaşlı hakları çalışmalarında önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Belgede ana tema yaşlı haklarının geliştirilmesidir (UN General Assembly, 13 October 2023). Yaşlı haklarının geliştirilmesinde kavramsal yaklaşımda, yaşlılara yönelik ayrımcılık, yaşlılara yönelik ihmal, istismar ve şiddet, sosyal hayata katılım ve yasal düzenlemeler olarak belirlenmiştir (The Section of Former Officials of the ILO, 13 June 2025). BM yaşlı hakları konusunda uluslararası insan hakları mevcut normlarının yaşlılara uygulamasını, ayrımcılık yasağı, özel ihtiyaçlar, yoksulluk, sosyal güvenlik, sağlık, yeterli konut hakkı olarak istemektedir (OHCHR, June 2010). Dünya genelindeki yaşlılar, her gün çok çeşitli insan hakları ihlalleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Bunlar arasında şiddet ve kötü muamele ; yaşa dayalı ayrımcılık; sosyal, ekonomik ve politik dışlanma; bakım ve destek hizmetlerine erişimin engellenmesi; yetersiz sosyal güvenlik; iklim değişikliğiyle mücadele programlarından dışlanma ve silahlı çatışmalarda yaşanan suiistimaller yer almaktadır (Human Rights Watch, 3 April, 2025). BM çalışmalarında yaşlı haklarının genel çerçevesi de bu belgeyle çizilmiş olmaktadır.

Tablo 3: BM YİHK Tema ve Alt Temalar, Bağlam

Tema	Alt Tema	Bağlam
Yaşlılara yönelik ayrımcılık	Çalışma hakkı; İş piyasasına erişim, Çalışmada ayrımcılığın önlenmesi; YA; Eşitlik, Sosyal Koruma; Güvenilir gıda ve barınma; Uygun konut; Teknolojiye eşit erişim; Sağlık ve bakım/uzun süreli bakım/palyatif bakım; Ayrıştırılmış veriler	YS, İYİ, EB, SKY, EA, BAGK
Yaşlılara yönelik şiddet, istismar ve ihmal	Yaşlılara yönelik ihmal istismar ve şiddetle etkin mücadele, Salgınlar, çatışmalar, iklim değişikliği ve kriz ortamlarında yaşlılara yönelik şiddetin artış olgusu; Kadın yaşlıların riskli durumu, Şiddet olgusunda adalet erişim, Hukuki yardım ve destek, Yasal düzenlemeler için farkındalık	YS, SKY, CE, EA,
Sosyal hayata katılım	Ekonomik ve sosyal alana dahil olma, Farkındalık, Yaşlılara yönelik şiddetin önemszenmesi ve verilere yansıtılması, Cinsiyete duyarlı yaklaşımlar, Yaşam boyu öğrenme, Yaşlı dostu topluluk; YA; Eşitlik; Okunabilir, anlaşılabilir belge ve raporlar	SKY, EA, BAGK, NE, SŞT
Yaşlı Hakları: Yasal düzenleme	Adalet erişim; Ayrımcılık yapmayan politikalar ve mevzuat/ ulusal stratejiler, eylem planları; Ayrımcılık ve şiddetin yasaklanması; Kapsamlı/ bütünleşik insan hakları	EA, BAGK

BM YİHK temaları yaşlı haklarına temel yaklaşımın yaşlı ayrımcılığının önlenmesi, yaşlılara yönelik ihmal, istismar ve şiddetin önlenmesi, yaşlı haklarında yasal düzenleme önerileri yer almaktadır. Sosyal katımın teması altında, dahil olma, yaşlı tostu topluluk, yaşlı ayrımcılığı, eşitlik gibi konular yer almaktadır. Türkiye’de bu konuda iki belge araştırma kapsamına alınmış, aşağıda da görüleceği gibi YHUEP yaklaşımda uluslararası yaklaşımdan yöntemsel olarak ayrılmaktadır. TYHR’ ise pozitif hukuku analiz etmesi açısından uluslararası yaklaşıma benzerken, yaşlı ayrımcılığı ve yaşlı ihmal, istismar konularına Türkiye gerçeğinden çok küresel yaklaşımla anlatı şeklinde yer verilmiştir.

3.1.4. DSÖ Sağlıklı Yaşlanma On Yılı: Eylem Planı 2021-2030 (DSYEP) TA

BM Sağlıklı Yaşlanma On Yılı (2021–2030) (A/RES/75/131) kararı, sağlıklı yaşlanmayı teşvik, yaşam kalitesini iyileştirme, uzun süreli bakım, işgücü ve finans piyasaları, konut, ulaşım, sosyal koruma, kuşaklar arası bağlar vb. sağlıklı yaşlanmanın çok sektörlü eylemini vurgulama amacıyla ilan edilmiştir (UN General Assembly 21 December, 2020). DSÖ tarafından DSYEP hazırlanmıştır. DSÖ’nün DSYEP ile toplumsal dönüşümü ve kalıcı etkileri hedeflemektedir. Yaşlanmaya karşı nasıl düşünce, his ve davranışların değiştirilmesi; yaşlı dostu ortamlar; entegre ve duyarlı sağlık bakım sistemleri ve ihtiyacı olan yaşlıların uzun vadeli bakıma erişimine odaklanmıştır (UN, 21 December 2020, WHO, 2020).

Tablo 4: DSYEP Tema ve Alt Temalar, Bağlam

Tema	Alt tema	Bağlam
Yaşlılığı karşı Toplumsal dönüşüm	Yaşa ve yaşlanmaya karşı düşünme, hissetme ve davranma biçimimizi değiştirmek; Gerçekli olumlu düşünce geliştirmek; Ayrımcılığın sağlık ve refaha, bilişsel kapasite, sağlık davranışına etkisi; Ayrımcılığın eğitim, işgücü, sağlık ve sosyal bakım, emeklilik politikalarına yansımaları; Ayrımcılığın kesişimi: Kadın yaşlı ve engelli yaşlı.	SKY, EA, BAGK, İYİ
Toplulukların yaşlıların yeteneklerini desteklemesi	Sağlıklı yaşlanmanın sosyal belirleyicileri; Yaşam boyu sağlık; Fiziksel/ zihinsel kapasite; Kırsalda/ Kentte sağlıklı yaşlanma; Yaşlı Dostu ortamlar; Yoksulluk, Emeklilik, İşgücüne katılım; Sosyal Yardım; İstenilen yerde güvenli yaşam, Kişisel, profesyonel gelişim; Topluma katılım atkı; Özerlik ve onur	SŞT, EB, SKY, EA, BAGK, İYİ
İhtiyaç halinde uzun süreli bakıma erişimi	Bakımda teknoloji destekleyici sistemler; Kapsayıcı ortam, Kaliteli uzun süreli bakım, Resmi olmayan bakımın desteklenmesi, Bakım verenin fiziksel ve ruhsal sağlığı, Tercih ettiği yerde yaşam ve bakım desteği, Anlamlı katılım; Yaşlı istismarı, Gündüz/geçici bakım, evde bakım, eşitsizlik, kadınların bakım yükü	YS, SKY, CE, EA, BAGK
Yaşlılara duyarlı bütünleşik bakım: birinci basamak sağlık hizmetleri	Önleme, tanı, tedavi edici, rehabilite edici yaklaşım; Palyati/ yaşam sonu bakımı; Etkili, güvenli, uygun fiyatlı, bakım, sağlık; Kaliteli temel ilaçlar; Aşılama ağız sağlığı; Yardımcı teknolojiler; Sağlık hizmetlerine ayrımcılığı önleme, Entegre ve uzun süreli bakım; Toplum temelli bakım; Sosyal adalet ve koruma; eşitlik	SKY, YS, EA, BAGK

Birleşmiş Milletler Sağlıklı Yaşlanma On Yılı 2021-2023 İlerleme Raporu, DSÖ tarafından 2023 yılında yayımlanmıştır. İlerleme Raporu Özetinde yer alan temalar ve anahtar kavramlar ile DSYEP örtüşmektedir. İlerleme Raporu da DSYEP'nin yaşlıların, ailelerinin ve toplumlarının yaşamlarını iyileştirmeyi hedeflediğine ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelimine vurgu yapmaktadır (WHO, 2023b).

DSEYP'de belirtilen, toplumsal dönüşüm ile sağlık ve sosyal hizmetlerden başlayıp tüm politika ve eylem alanlarında iyileşmeler beklenmektedir. Çünkü kalıp düşünceler daha çok olumsuz, değişimi zor düşünceler (Özmen Gülpek, Güleç & Tekman, 2021) olup, toplumdaki pek çok gruba yönelik gelişir ve genelde kişinin ya da sistemin meşrulaştırıcı, tamamlayıcı düşünce kalıpları (Aktan & Bilim, 2016) haline döner. Olumsuz düşünceler tüm grup üyelerine yönelir (Öztürk & Derin. 2021:14). Buda yaşlı ayrımcılığının temel yapısını oluşturur ki “yaşlılar” genellemesi ile kendini gösterir. Önyargı (veya hoşgörüsüzlük), hissedilebilir ve açığa vurulabilir (Gürses, 2005) gerçeğe dayanmaz, üzerinde düşünülmez ve sezgiseldir. Tutumlar (davranışlar) kalıp düşüncelerin, ön yargıların görünümüdür (Cherry, May 5, 2025). Bu bağlamda DSYEP tam anlamıyla sağlıklı yaşlanmayı çocukluk döneminden başlayıp yaşlanma döneminde de süren düşünsel, duygusal ve eylemsel bir bütünlükle ele almaktadır. Bu ele alışı başlangıç noktası yaşlı ayrımcılığının önlenmesi, yaşlanma ve yaşlılığa dair düşünce, duygu ve davranışların bireysel, toplumsal, kurumsal olarak değiştirilebileceği kabulünden hareket etmektedir.

3.1.5. DSÖ Yaş Ayrımcılığı Küresel Raporu (YAKR) TA

YAKR (2021) on bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yaş ayrımcılığının kavramsal açıklamaları, iki, üç ve dördüncü bölümlerde yaşlılara yönelmiş yaş ayrımcılığına ilişkin kavramsal yaklaşımlar verilmektedir. Beşinci bölüm gençlere yönelik yaş ayrımcılığını üzerine kurulmuştur. Altıncı, yedinci ve sekizinci bölüm, politika ve yasa, eğitim ve kuşaklararası müdahale başlıklı üç stratejiden oluşmaktadır. Dokuzuncu bölüm uluslararası uygulamaları içerirken, onuncu bölüm sonuç ve iki öneri içermektedir (WHO,2021).

YAKR'de yaşlı ayrımcılığı (YA) 50 yaş üstü bireyler için kullanılmıştır. Rapor yaş ayrımcılığı kavramını gençler ve yaşlılar için yaş ayrımcılığı olarak ikiye ayırmaktadır. Bu ayrım içinde 50 yaş ve sonrasını yaşlı birey olarak, 50 yaş öncesini genç olarak tanımlamaktadır. Bunun dışınca yaş ayrımcılığı daha az görülmekte ve gençler arasında yaş ayrımcılığı oranlarının daha yüksek olduğu tek yaş grubu 15-24 yaş grubu olduğu belirtilmiştir (WHO, 2021:34). YAKR'da yaş ayrımcılığı (ageism) yaşa dayalı olarak başkalarına veya kendine yönelik stereotipleri, önyargıları ve ayrımcılığı (WHO, 2021:163) olarak tanımlarken bu tanımın içine gençlerin yaşlarından dolayı uğradıkları ayrımcılığı da ageism sözcük anlamı içine katılmıştır. WHO (2021) ve BM YİHK (2025) çalışmalarında yaşlı ayrımcılığı ve yaşlı ihmal ve istismarına ilişkin ülke çalışmalarının yetersizliğini vurgulamaktadır.

YAKR’nda yaklaşım sorunu YA’nın (agesm) BM’nin belgelerinde farklı tanımın yer almasından kaynaklanmaktadır. “YA, yaşlı kişilere karşı, onların kronolojik yaşlarına veya kişinin “yaşlı” (veya “ihtiyar”) olduğu algısına dayalı stereotipler, önyargılar ve/veya ayrımcı eylemler veya uygulamalar olarak tanımlanmıştır (UN General Assembly, 4 August 2021:6, UN General Assembly, 2 August 2024:4). Kavramların farklı karşılıkları bazen hedef kitleye yöneliminde kısıtlar oluşturabilmekte, bazen karşılıklı etkisi ile olumlu sonuçlar elde edilebilmektedir. Ancak Türkiye için YA konusunda çalışmayı kabullenememiş ülkelerde, yaşlı ayrımcılığı çalışmalarını öteleme nedeni de olabilir. Araştırmanın bu bölüm YAKR’nin yaşlı bireylere yönelik ayrımcılık olgusu üzerinden analizler yapılmıştır. Bu çalışma, YAKR’un iki, üç, dört ve altı, yedi ve sekizinci bölümlerini içermekte, diğer bölümler araştırmanın dışında bırakılmıştır.

Tablo 5: YAKR Tema, Alt Tema ve Bağlam

Tema	Alt Tema	Bağlam
YA alanları	Kurumsal YA, Kişilerarası YA; Öz yönelimli YA, Sağlık ve bakım hizmetlerinde YA; Medyada, sosyal medyada, hukuk sistemlerinde YA, İşe alımda /iş yerinde/ işte eğitimde YA; Konuta erişimde, Finansal kuruluşlarda YA, Veri toplamada ve istatistiklerde YA; Eğitim, Kültürel farklılık ve Alt /orta gelirli ülkelerde YA	SKY, EA, BAGK, İYİ, YS, EB, NE,
YA’na müdahale	YA’nın ekonomik, kişisel fizik ve ruh sağlığına, yoksulluğa etkisi; YA failiği; YA’na hedef olma riski, Politika ve yasalarla YA önleme, yasaklama. Mevzuat ve politikaları etkin izleme; Eğitim müdahaleleri; Kuşaklararası müdahale ve eğitimler, iş deneyimi, işbirliği; Ölçme ve raporlama	SKY, EA, BAGK, NE, İYİ
YA’nın sağlık, sosyal, ekonomik etkileri	YA’nın sağlık ve bakım maliyetini; Yoksulluk ve eşitsizlik, riskli sağlık davranış (öz bakım becerisi kısıtlanır) etkisi; Covid 19 salgınında YA; Eşitlik, insan hakları onur, saygı katılım ve istihdam; Önleyici stratejiler ve eylem planları, Mevzuat ve uygulamalarla olumlu davranış geliştirme; Bilgi birikimi, önleyici beceri ve yetkinlik; Sosyal izolasyon ve yalnızlığın önlenmesi; Empati geliştirme; Eğitimler; Kaliteli Kuşaklar arası temas; Medyada temsilleri, olumsuz temsil, dijital uçurum; Yaşlı kiracılar, kalitesiz konut; Finansal kuruluşların istismarı/ finansal güvensizlik; İstatistiklerden dışlanma Eğitime erişememe.	SKY, EA, YS, BAGK, EB, NE

YAKR analiz edilirken raporda belirlenen üç strateji politika hukuk, eğitim ve kuşaklar arası temas stratejileri temel tema olarak atanmamıştır. YA kurumsal, kişiler arası ve öz yönelimli ayrımcılık olgusunun vurgulanması, YA’na müdahale olgusu olarak üç stratejinin öneminin ortaya konması yanında ülkeler ve toplumlar açısından YA’nın sonuç etkilerini tartışmak açısından farklı üç stratejiden farklı ana temalar raporun metinsel anlamları doğrultusunda çözümlenmiştir.

3.1.6. DSÖ Nesilleri Birbirine Bağlamak: Nesiller Arası Temas İçin Müdahalelerin Planlanması ve Uygulanması (2023), (NATMP) TA

DSÖ tarafından hazırlanan bu rehber NATMP (WHO, 2023a) yaşlılık ayrımcılığıyla mücadele etmek ve nesiller arasında anlayış ve karşılıklı saygıyı teşvik etmek için kuşaklar arası uygulamaları kullanan veya kullanmak isteyen herkes için rehberlik etmeyi amaçlamıştır.

DSÖ'nün NATMPU rehberi, YAKR'da (WHO, 2021) yer alan YA ile mücadelede üç strateji politika hukuk, eğitim ve kuşaklar arası temas müdahalelerine dayanarak nesiller arası temas müdahalelerinin yaş ayrımcılığına etkileri üzerinde yapılmış bir çalışmadır. BM Sağlıklı Yaşlanma On Yılı (2021-2030), DSÖ Küresel Yaşlanma ve Sağlık Stratejisi ve Eylem Planı (2016-2030), İkinci dünya Yaşlanma Asamblesi MYEP dayanan rehber, YA ile mücadelenin sağlıklı yaşlanma konusunda en iyi politika olduğu belirtilmektedir (WHO, 2023a).

Tablo 6: NATMP Tema, Alt Tema ve Bağlam

Tema	Alt tema	Bağlam
Nesiller arası temas müdahalelerinde (NATM) Kavramsal Yaklaşım	YA azaltma, Yaşlı Dostu Topluluklar; Her neslin anlamlı ilişkileri; Düşünce, duygu ve davranışları olumlu değişim; YA: Kurumsal, kişiler arası ve öz yönelimli. YA etkisi: Sağlık, refah, insan hakları, şiddet, istismar, ihmal; YA Failliği; YA yapmayı azaltan: faktörler; YA hedefi olma riski: yaşlı, bakıma muhtaç, düşük sağlık, düşük yaşam beklentisi, yüksek teknoloji ve konaklamalı iş sektörleri, kadın olmak	SKY, SŞT, YS, EA, BAGK
NATM Uygulama İlkeleri	Katılımcı; Kapsayıcı; Evrensel; Dostluk; Zarar vermeme; Eşitlik; İnsan hakları; Çapraz veya disiplinlerarası; Karşılıklı/ karşılıklı fayda; Varlık temelli; Kanıt temelli;	EA, BAGK
NATM Yedi Süreç	Diğer yaş hakkında bilgi sahibi olma; Uzaktan (mektup, video vb.) temas; Yüz yüze tanışma (yapılandırılmamış görüşmeler); Yıllık dönemsel etkinlikler, Gösteri projeleri (çiftçilik, bilgisayar öğrenimleri); Düzenli nesiller arası programlar; Nesiller arası topluluk/ sosyal ağlar	EA, BAGK
NATM, Nesilleri Dahil Etme ve proje beklentisi	Bilgilendirme; Danışma; Katılma; İş birliği YA azalma; Daha iyi fiziksel ve zihinsel sağlık; Gelişmiş sosyal bağlantılar; Geliştirilmiş, artmış beceriler	EA, BAGK, SKY
NATM, Proje Hazırlama ve Değişim Teorisi	Nesiller arası proje bilgisi; YA önleme bilgisi; Nesiller arası iletişim geliştirme becerisi; Profesyonellerle etkili çalışma; Nesiller bilgisi	EA, BAGK
Etkili NATM özellikleri	Tüm katılımcılar için fayda; Grupların eşit statüsü; Nesiller arası ilişki kalitesi/işbirlikleri; Katılımcıların ihtiyaçlarına duyarlı; İyi yapılandırılmış ilgi çekici etkinlikler; Kültürel yapıya uygun etkinlikler; Empati geliştirme, Proje ilerlemesine kanıt dayalı anlatma;	EA, BAGK
NATM, projelerinin göstergeleri	Yüksek kaliteli iletişim; Yeni beceriler; Öz saygı; Yalnızlık ve katılımda değişim; Toplumla daha fazla temas; Artan eğitim; Gönüllü olma ve tekrar katılma isteği	EA, BAGK, NE

NATMPU'nın Türkiye için önemli açılımlar getireceği düşünülmektedir. Nesiller arası çalışmalar konusunda kurumsal bir rapor veya belgeye rastlanmasa da ülke Türkiye genelinde nesiller arası çalışmalar oldukça ilgi görmektedir. Ancak bir çok çalışmanın yaşlı birey veya okul öncesi, ilkökul çocukları, genler için etkilerinin ölçülmesi gerçekleştirilmemektedir. Türkiye'de nesiller arası çalışmalar, araştırmalar, projeler ilgi görürken, kurumsal çalışmalara bu çalışma örneklerinin “araştırma veya sonuç değerlendirmeleri” olarak yansımaması bir sorun alanıdır.

3.2. Türkiye’de Kalkınma Planları ve Yaşlanma ve Yaşlılık Alanında Temel Belgeler ve Raporlar

Türkiye’de planlı ve hedefli kamu politikaları olgusu 1930 yıllarda düşünsel ortaya konmuş, birinci Beş Yıllık Sanayi Planı, 1934 yılında uygulanmaya başlanmıştır (Erat & Arap, 2017). Planlı kalkınma dönemi ise 1963 yılında başlamıştır. Planlı kalkınma döneminde ekonomik planlama ile birlikte sosyal hedeflere de odaklanılmıştır (Koçar Uzan, 2025). Araştırma kapsamındaki kalkınma planlarında yaşlılık yaşlanmaya ilişkin politika ve tedbirler “nüfus dinamikleri, nüfus ve yaşlanma” başlığı altında verilmektedir. Onuncu KP (2014-2018), On Birinci KP (2019-2023) ve On İkinci KP (2024-2028) analiz edilerek tema ve alt temalar değerlendirilmiştir.

3.2.1. Onuncu KP TA

Onuncu Kalkınma Planının yer alan yaşlanma ve yaşlılığa ilişkin politika ve tedbirlere baktığımızda “nitelikli insan, güçlü toplum” başlığında “nüfus dinamikleri” politika başlığında düzenlenmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013). Bu bölümde amaç ve hedeflerde yaşlı bireylere ilişkin amaca yer verilmemiştir. Bu başlıktaki politika ve tedbirler içinde yaşlı bireylere yönelik bir tedbir yaşlanmaya ilişkin olarak da bir tedbir yer almıştır.

Tablo 7: Onuncu KP Tema, Alt Tema ve Bağlam

Tema	Alt tema	Bağlam
Aktif hayat	Yaşlı bireylerin aktif olması	
Sağlıklı ve Güvenli yaşam	Yaşlı bireylerin Sağlığa erişimi, güvenli yaşamı	SKY, EA
Kuşaklararası Dayanışma	Kuşaklar arası dayanışma	
Ülkenin ekonomik ve sosyal yapısını desteklemek	Nitelikli “yabancı” işgücü artırılabilecek	

Onuncu KP’da “genç bir ülkeyiz” anlayışında, TUIK’in yaşlanan bir ülkeyiz öngörüsünün kavranamadığı sosyal politika yaklaşımı izlenmektedir. TUIK’in (19 Mart 2014) verilerinde 2013 yılı 65 yaş üstü nüfus oranı %7,7 olduğu ancak on yıl sonra Türkiye’nin nüfusunun %10,2’sinin olacağını tahmin etmiş ve tahminde yanılmamıştır. TUIK verilerinde 2023 yılında 65 yaş üstü nüfus oranı %10,2, 2024 yılında ise bu oran 10,6 olmuştur (TUIK, 13 Mart 2025). Onuncu kalkınma Planında yaşlı nüfus için hedefler, tedbirler konusunda başlangıç yapılmış ama yaşlanma olgusu ve gelecek öngörüsü sürdürülebilir kalkınma bağlamı kurulamamıştır.

Onuncu KP’nda “nitelikli 50 yaş üstü işgücü yaşlı çalışanlar yerine, nitelikli yabancı işgücü ile ikamesi temel sorun olarak ele alınışı ile kendi öz kaynaklarını atıl kabul etme yanında uzun yaşamda bağımsız ve topluma katkı vermenin sağlıkla ilişkisi, toplumsal yapı ile ilişkisi yeterince değerlendirilememiştir.

Oysa dünyada 2010-2024 yılları arasında yaşlı çalışan istihdam oranı %20 artmış, erken emekliliğin finansal yükü kabul edilirken (Kıklış ve Bağdoğan, 2025) erken emeklilik aynı zamanda düşük emeklilik maaşı (Aslan, 2025) ile ilişkilendirilmektedir.

3.2.2. On Birinci Kalkınma Planı TA

On birinci Kalkınma Planında yaşlılık ve yaşlanma olgusu “nitelikli insan, güçlü toplum” başlığında “nüfus ve yaşlanma” politika başlığında yer almakta ve “6 politika ve 13 tedbirden oluşan sosyal politika hedefleri görülmektedir. Nüfus ve Yaşlanma politika başlığında amaç, genç ve dinamik nüfus yapısının korunması, yaşlıların yaşam kalitesi, ekonomik ve sosyal hayata etkin katılımı, aktif ve bağımsız hayat sürmeleri, yüksek kalitede uzun süreli bakım, aktif yaşlanma ortamlarının oluşturulması olarak belirlenmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2019).

Tablo 8: On Birinci KP Tema, Alt Temalar ve Bağlam

Tema	Alt Temalar	Bağlam
Genç ve dinamik nüfus yapısı	Doğurganlık hızının artırılması	SKY
Uzun süreli Bakım	Uzun süreli bakım hizmetinin çeşitlenmesi ve yaygınlaşması; Bakım güvence modeli; Evde bakım hizmetlerinde eşgüdümü ve yerel yönetim desteği, Bakım veren işgücü	SKY
Sağlık hizmetlerinin etkinliği	Sağlık hizmetlerinde disiplinlerarasılık; Geriatri hizmetleri; Alzheimer-demans, Düşme ve kazalar için ev içi, çevre düzenlemesi	SKY
Ekonomik ve sosyal hayata katılım	Hayat boyu öğrenme; Koşullu çalışma yaşamında kalma; Karar alma süreçlerine katılım	NE, EA
Yaşlı bireylerin dışlanması, yalnızlığı	Nesiller arası çalışma, dayanışma; Kültür paylaşımı; Gönüllülük, Aile içi bakım	BAGK, SKY
Veriye Dayalı Yaşlılık Politikaları	Yaşlılık Araştırmaları	BAGK

On birinci KP’nın amaç bölümünde yaşlı nüfusa yönelik aktif, bağımsız yaşam, bakım ve aktif yaşam ortamlarına yönelik düzenleme yer almıştır. Bu kalkınma planında yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin temalar çeşitlenmiş, “Yaşlıların belirli şartlarda çalışma hayatında kalabilmesini sağlayacak mekanizmalar geliştirilecektir” tedbirindeki belirli şartlar söylemi yaşlı bireylerin çalışma yaşamına dahil olması konusunda ön yargıları içermektedir. Yukarıda DSÖ’nün YAKR’da belirttiği kurumsal yaşlı ayrımcılığının politika belgeleri ve mevzuata yansımaları yaşlı bireylerin hak ve özgürlüklerine olumsuz yansımaktadır (WHO,2021), sorun tanımının göstergesidir.

3.2.3. On ikinci KP TA

Nüfus ve Yaşlanma politika başlığında amaç, genç ve dinamik nüfus yapısının korunması, yaşlıların yaşam kalitesi, ekonomik ve sosyal hayata etkin katılımı, aktif ve bağımsız hayat sürmeleri, yüksek kalitede uzun süreli bakım, aktif yaşlanma ortamlarının oluşturulması olarak belirlenmiştir. On İkinci KP’da, On ve On Birinci KP’da yer alan “nitelikli insan, güçlü toplum” “nitelikli insan, güçlü aile, sağlıklı toplum başlığı şekline dönüşmüş, On Birinci KP yer alan nüfus ve yaşlanma politika başlığı devam etmiştir. Politika amacına yeni temalar eklenmiştir. Eklenen temalar, aile kurumunun güçlendirilmesi, evlilik ve çocuk sayısı politikaları, yaşlı bireylerin beden ve ruh sağlığı, işlevselliğin artırılması, bağımsız yaşam, kaliteli sağlık hizmetidir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2019).

Tablo 9: On İkinci KP Tema, Alt Tema ve Bağlam

Tema	Alt Tema	Bağlam
Genç ve dinamik nüfus yapısı	Gençlerin eğitim, iş ve üretime katılımı, doğurganlık ve aile politikaları, STK ve Araştırma merkezleri ile işbirliği	SKY
Aktif ve sağlıklı yaşlanma	Koruyucu önleyici tedavi edici sağlık hizmetleri; Sağlıkta beşeri kapasite; Sağlık teknolojileri; Kaliteli evde sağlık hizmetleri; tele bakım, tele sağlık	SKY
Yaşlı dostu güvenli konut, kent	Yaşlı dostu konut standartları; Konutların yaşlılara göre düzenlenmesi; Yaşlı dostu kentler; Erişilebilirlik mevzuatı; Toplu taşımanın erişilebilirliği; Turuncu masa hizmetleri (T.C. Devlet Demir Yolları Hizmeti),	SŞT
Sosyal dışlanmanın önlenmesi	Yerel yönetim sosyal etkinlikleri ve yalnız yaşayan yaşlı hizmetleri,	EA, BAGK
Aile içi ve kuşaklar arası güçlü ilişkiler/ Gönüllülük	Genç yaşlı işbirliği, deneyim aktarımı projeleri; Yaşlı bireylerin gönüllü çalışması,	EA, BAGK
Yaşlı Bireylerin eğitimi, yaşam boyu öğrenme	Yetişkin temel becerilerin geliştirilmesi; yaşam boyu öğrenme; üçüncü yaş üniversiteler, sağlık, finansal, dijital okur yazarlık, kendi yaşlılık planını yapabilme becerisi	NE,EA
Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımı ve becerileri	Kamu/özel web sayfaların yaşlı bireyler için erişilebilirliği, dijital cihazların yaşlı bireyler için tasarımı; e-devlet e-nabız kullanım eğitimi	EA
Yaşlı hakları, YA	Veriye dayalı hizmet	BAGK, EA
Afet ve acil durumlarda yaşlı bireyler	Yaşlı bireylerin korunması	EA

On ikinci KP daha kapsamlı ve küresel yaklaşım içinde olmakla birlikte On Birinci KP koşullu verilen yaşlı çalışma hakkı, 2024-2028 dönemini kapsayan bu planda yerini bulamamıştır. Ama yaşlı bireyler için gelir getirici çalışma öngörülmezken, yaşlıların gönüllü çalışmalarının desteklenmesi yine de yaşlı bireylerin topluma katkısının göz önünde bulundurulması açısından önemlidir. Bu planda diğer önemli bir konu ise yaşlı ayrımcılığının ilk defa yön verici bir politika tedbiri olarak yer almasıdır.

3.2.4. Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2021-2026) (TSYEP)

TSYEP dört stratejiden oluşmaktadır: (1) Yaşam boyu sağlığın geliştirilmesi ve sağlıklı yaşlanma, (2) Sağlığa yönelik risklerden toplumun korunması, (3) Yaşlı bireyler için sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerine tam erişiminin sağlanması, (4) izleme ve değerlendirmenin güçlendirilmesidir (Sağlık Bakanlığı, 2021).

TSYEP ile DSÖ'nün DSYEP karşılaştırıldığında amaç ve araç olarak farklılıklar görülmektedir. DSYEP sağlıklı yaşlanma, yaşam boyu sağlık konusuna toplumsal dönüşüm amaçlanmaktadır. Bunun için gerçekçi olumlu düşünce geliştirmek, ayrımcılıkla mücadele ve ayrımcılığın yaşlı kadın ve engellilikle kesişimde mücadele, yaşlı bireyin ve toplulukların yeteneklerinin artırılması, sosyal adalet, sosyal koruma, eşitlik gibi temaların araç olarak geliştirilmesidir. YSYEP'de ise sağlık hizmetlerinin ve sağlık kapasitesinin yaşlılar için geliştirilmesi amacı nettir sağlığın sosyal boyutu çok fazla ele alınmamıştır.

Tablo 10: TSYEP, Tema, Alt Tema ve Bağlam

Tema	Alt tema	Bağlam
Yaşam Boyu Sağlık, Sağlıklı Yaşlanma	Başarılı yaşlanma; Sağlıklı yaşlanma; Yaşlı bireyde tanı, tedavi, koruma, rehabilite sağlık hizmetleri; Sağlık hizmetlerine erişim. Uzun ömür; Bulaşıcı hastalıklar; Kronik hastalıklar; Beslenme, Fiziksel aktivite; Sağlıklı yaşlanma davranışı; Ev ve çevre düzenlemeleri; Sağlıkta işbirlikleri; Bağımlı, yarı bağımlı yaşlılarda toplumsal katılım; Öncelikli müdahale yaklaşımları; Yaşlılıkta Nöropsikiyatrik Hastalıklar; Yeti Yitimi; Sağlık çalışan ve hizmet verenlerin eğitimi	SKY, NE, SŞT,
Evde sağlık ve evde bakım hizmetleri	Hizmetlerin entegrasyonu, planlama ve denetimi; Sağlığın finansmanı; Uzmanlaşma; Ailenin rolü; Evde birinci basamak sağlık hizmeti; Yatağa bağımlı yaşlılar; Geriatri hizmetleri; Destekleyici Müdahaleler: beslenme, gıdaya erişim, bakım hizmetine erişim ve kurumlar arası işbirliği.	SKY
Yaşlı sağlık ve bakım hizmetlerinin yaşlı hakları boyutu	Fiziksel, zihinsel, sosyal ya da ekonomik sorunları olan yaşlılara öncelik verilmesi; Yaşlı bireylere pozitif ayrımcılık yapılması; Refahın Arttırılması; Hizmet memnuniyetini artırma; Evde bakım mevzuatı; Hizmetlerde evrensel standart ve eşit erişim; Beslenme problemi olan hastalarda beslenme ürünlerinin geri ödemesi,	SKY, EA, BAGK, YS
Yaşlı Bireyler İçin Sağlık Hizmeti	Sağlık ve sosyal hizmetlerde işbirliği, Geriatrik bakım/ gündüzlü bakım; Demans, Geriatrik Psikiyatri; Yeti Yitiminde tanı, tedavi ve rehabilitasyon; Yaşlı İstismarı Ve Şiddet ve mağdurlar için sağlık hizmeti; Geriatrikte akut bakım ve acil müdahale; Çok disiplinli ve disiplinlerarası yaklaşım; Eğitim ve denetimde standartlar; Önleyici ve koruyucu sağlık	SKY, BAGK

Sağlık alanı dışında sağlığın sosyal boyutuna yönelik “yaşam boyu sağlık dönüşümü” toplumsal çalışmalar bağlamı ele alınmamıştır. Sağlık ve sosyal hizmetlerin eşgüdümünün sağlanması için kurumlar arası nitelikli işbirliğinin geliştirilmesi ihtiyacı kendini göstermektedir.

3.2.5. Yaşlanma Vizyon Belgesi (YVB) ve Yaşlı Hakları Ulusal Eylem Planı (YHUEP)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) tarafından hazırlanan YVB ve YHUEP politika belgelerinde başlıklar, hedefler, alt hedefler aynı kavramlarla kurulmuştur. Bu nedenle iki belge birlikte incelenmiştir. Temel politika başlıkları olarak iki belge de “aktif ve sağlıklı yaşlanma”, “toplamsal hayata katılım”, “herkes için yaş dostu erişilebilir ortamlar”, “afet ve insani bakımdan acil durumlar”, “yaşlı hakları” ve “uygulama izleme olarak” aynı kurgulanmıştır. Alt hedeflerde aynı sözcük dizilerinden oluşmakla birlikte Yaşlı Hakları Ulusal Eylem Planında farklı birkaç alt tema izlenmiştir (ASHB, 2023a; ASHB, 2023b).

YHUEP ile BM YİHK birbirinden çok farklı yönelimdedir. BM YİHK yaşlı bireylerin çalışma hakkı ve bu hakkı kullanımına ilişkin temel kavramlarda erişim hakkının geliştirilmesi birinci öncelikte yer alırken gerek çalışma hayatında gerekse sosyal yaşamın her alanında ayrımcılıkla mücadele etmenin “kurumsal, kişisel, bireysel” alanlarda müdahaleleri önemle vurgulamaktadır. Yani BM YİHK’da öncelikli amaç daha uzun çalışma yaşamı, yaşlı ayrımcılığının önlenmesi girişimleri ve mevzuata, eylem planlarına yansımalarıdır.

BM YİHK’da yaşlı ihmal istismar ve şiddetin önlenmesi dahil, ayrımcılığın mevzuat ile düzenlenmesi, politika belgelerinde yer alması tüm belgeye nüfus etmiş bir anlayıştır. Türkiye’deki kurumsal belgeler dede bu güçlü yansımanın olması için DSÖ’nün ve BM’nin eylem planı ve raporlarında olduğu gibi verilerle desteklenerek amacın net temalara aktarılması gerekmektedir.

Tablo 11: YVB ve YHUEP Tema, Alt Tema ve Bağlamı

Tema	Alt Tema	Bağlam
Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma	Yaşam boyu yaklaşımı ile sağlıklı yaşlanma; Güçlü sağlık hizmetleri; Ruh sağlığı hizmetleri; Uzun süreli bakım; Biliçlendirme; Manevi destek, Toplum temelli bakım; Bakım güvence sistemleri; Yalnız yaşlılar; Araştırma, izleme ve değerlendirme.	SKY
	Eylem Planı: Geriatri alanı; Ulusal Demans Eylem Planı; Resmi olmayan bakım ve bakım veren desteği; Gündüzlü, evde bakım, Palyatif Bakım	
Toplumsal Hayata Katılım	Hayat boyu öğrenme; okur yazarlık; üçüncü yaş üniversiteleri; İstihdam ve emekliliğe uyum; Mesleki beceriler, danışmanlık ve girişimcilik; Yaşlı çalışan ayrımcılığı; Yaş dostu ortamlar; Ekonomik güvenlik, sosyal koruma; Yaşlı bireylerin gönüllülüğü; Yaşlı hizmetlerinde gönüllülük; Sosyal/kültürel katılım; Yaşlı (bakım) turizmi; Spor ve aktiviteler; Kuşaklararası dayanışma; Araştırma, izleme ve değerlendirme.	YS, EA, NE, İYİ,
	Eylem Planı: Oyun heybesi kitabı; Yaşayan kitabeler; Erişilebilir müze kütüphane; Spor ve aktivite parkları; Sosyal hizmet kurumlarında etkinlik;	
Yaş dostu ev, kent ve çevre	Yapılı çevrenin, ulaşımın ve bilgi iletişim teknolojilerinin erişilebilirliği, Eylem Planı: Ücretsiz ulaşım, Yerel yönetim destekli yaş dostu düzenlemeler, e-devlet uygulaması eğitimleri; İklim değişikliği; Ürün ve hizmetlerde evrensel tasarım.	SŞT
Yaşlı hakları	Hakların korunması güçlendirilmesi; Yaşlılığın ana akımlaştırılması; Bilgilendirme, katılım; YA mücadele, mevzuatı; Uluslararası işbirliği,	BAGK, EA

	Medyada yaşlı temsilleri; Yaşlı bireylerin adalet hizmetlerine erişimi; İhmal ve istismar, yaşlı bireylerin onur ve haysiyetinin korunması; Araştırma, izleme ve değerlendirme	
	Eylem Planı: Hak temelli yaklaşım; Yaşlıların hak ehliyetleri ve ihlaller; Mağdur yaşlılara psiko sosyal destek, Vasilik sorunları, ihlaller; YA'nın nefret suçu olması; Finansal, dijital okuryazarlık; Yaşlı tüketiciler	
Afet ve Acil durumlar	Afet ve acil durumlar planlarının ve programlarının yaşlı bireyleri kapsamı; Bilgilendirme; Yaş dostu uygulamalar.	SKY, EA

3.2.6. Türkiye Yaşlı Hakları Raporu (TYHR)

Türkiye Yaşlı Hakları Raporu, Türkiye’de yaşlı haklarının durumu, mevcut politika ve hizmetlerin değerlendirilmesi ve haklara erişimin sağlanması önerilerini kapsamaktadır (TİHEK, 2022). Raporda yaşlı hakları ülke örnekleri, Türkiye’de hukuk metinlerinde ve yaşlı hizmetleri üzerinden yaşlı haklarının değerlendirilmesi, YA, afet ve acil durumlarda yaşlılar konuları değerlendirilmiştir. Son bölümde Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu bağlamı ve sonuç yer almaktadır. Araştırmada raporun üçüncü başlıktan itibaren metinler TA yapılmıştır.

TYKR ile YA bir bölüm olarak kurumsal raporda değerlendirilmiştir. Ayrıca mevzuat ve kamusal metinlerde yaşlı haklarının değerlendirilmesi ile önemli bir açılım sağlanmıştır. Ancak, raporda yer alan “Nüfusun Grileşmesi ve Ekonomiye Olası Etkileri” yan başlığındaki (TİHEK, 2022:82) nüfusun grileşmesi bir niteleme olup, nüfusun yaşlanması gibi bir olgu değildir. Nüfusun grileşmesi nüfus yaşlanması olgunun nitelendirilmesidir. Nitelendirmeler ayrımcı tutumları pekiştirici özellik taşıyabilmektedir.

Tablo 12: TYHR Tema Alt Tema ve Bağlam

Tema	Alt Tema	Bağlam
Türkiye’de yaşlı hakları (YH)	Pozitif hukukta YH, Politika Belgelerinde YH	BAGK
Birleşmiş Milletler Yaşlı Yaşam Kalitesi Standartlarına Göre Türkiye’de YH (BM Yaşlı İlkeleri)	Sağlık hizmetleri (Sağlık sigorta sistemine dahil olma); Sosyal hizmetler: bakım hayat boyu öğrenme sosyal yardımlar sosyal güvenlik; BM Yaşlı ilkeleri: Bağımsız yaşam, katılım ilkesi, bakım hizmeti alma ilkesi, kendini gerçekleştirme ilkesi, saygınlık ve onur ilkesi	SKY, EA, YS, NE,
YA	Yaşlılıkta ekonomik ve sosyal değişim; YA; YA belirleyiciliği, failliği, hedef olma riski; YA: Kişilerarası YA, kendine yönelik YA ve belirleyicileri	BAGK
Yaşlı ihmal, istismarı	İhmal, istismar risk faktörleri: 74 yaştan büyük olma, kötü sağlık ve bağımlılık, finansal bağımlılık, alkol vs. Bağımlılık, sosyal izolasyon, YA	BAGK
Yaşlı haklarının diğer düzeyleri	Aktif yaşlanma, kuşaklararası dayanışma, Yaşlılık medya temsilleri, afet, acil durum ve çatışma ortamlarında YHA	SKY, BAGK

TİHEK ve Yaşlı hakları	Sürdürülebilir Kalkınma YH, İnsan Hakları Ve YH Savunuculuğu, Farkındalık, Çalışma, Ekonomik, Adalet Erişim, Hakları; BAGK Ayrımcılıkla Mücadelede Ayrımcılık Yapma Cezası,
YH örnek belge	Kendi kaderini tayin; Yaşama/kişi özgürlüğü/ güvenlik; Sağlık ve bakım ve sosyal hizmetlere erişim hakkı, Sosyal ve kültürel olanaklara erişim; İnsan onuruna yakışır ekonomik şartlar; Çalışma hakkı. Eşitlik ve sosyal adalet; Şiddet, sömürü, ihmal, istismar ve her türlü kötü muameleye maruz kalmama; yaşlı dostu çevre; yaşamın her alanında saygınlık. SKY, YS, EA, BAGK

Raporda yaşlı ayrımcılığına ilişkin tabloda kişiler arası yaşlı ayrımcılığı, kendine yönelik yaşlı ayrımcılığı yanında kurumsal ayrımcılığa yer vermediği gözlenmiştir. Metin içinde “kurumsal düzeyde ayrımcılıktan” bahsedilmiş olsa da kurumsal ayrımcılık, yasa metinlerine, politika belgelerine ve raporlara kadar yansıyan ve yaşlı bireyin hizmetlere erişimine engel olan, istatistiklere, üniversitelerin ayrımcılık çalışmalarına yansıyan geniş düzeyli ve mutlak mücadele edilmesi gereken bir alandır (WHO, 2021).

TYHR’nda “BM yaşlı yaşam kalitesi standartları” kavramı, 1991 yılında ilan edilen 46/91 sayılı BM Yaşlı İlkelerinde “United Nations Principles for Older Persons” bulunmamaktadır. Raporda; “BM İnsan Hakları Konseyi Genel Kurulu 1991 yılında yaşlıların bağımsızlığını, katılımını, bakımını, kendini gerçekleştirmesini ve onurunu sağlayarak yaşlıların haklarını koruyacak hükümet programlarının geliştirilmesine rehberlik edecek ve teşvik edecek yaşam kalitesi standartlarına ilişkin ilkeleri belirlemiştir” açıklaması bulunmaktadır (TİHEK, 2022:27). BM yaşlı ilkeleri bilindiği gibi 46/91 sayılı BM kararının ekidir. Bu karar metninde de BM yaşlı yaşam kalite standartları kavramı yer almamıştır. BM 46/91 sayılı kararında vurgu “yaşlıların haklarını korumak ve geliştirmek üzere ortak bir temel ve referans çerçevesine duyulan gereksinim” den söz edilmektedir (ASHB, ty.). TYHR’nda BM yaşlı yaşam kalite standartlarının hangi belgede ve nasıl tanımlandığı açıklanmamıştır.

SONUÇ

Hızla yaşlanan nüfusa rağmen Türkiye’de erken dönem sorunlarının yaşanmamasının en önemli nedeni güçlü sağlık yapısı ve uzun süreli bakım sisteminin varlığıdır. Ancak yaşlanma hızına yetişebilmek için yeni çözümler yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç Kalkınma Planlarına yansımış olsa da sistemli, sürdürülebilir etkilerden söz etmek mümkün değildir. Çünkü Türkiye yirmi yıl, on yıl öncesinden yaşlı işgücü, yaşlı ayrımcılığı, yaşam boyu sağlık, yaşlı ihmal ve istismarı, nesiller arası temas, iletişim yaşlanan nüfusun Türkiye’ye özgü potansiyellerini sürdürülebilir hedefler halinde ortaya koyması gerekirdi. Madrid Eylem Planında 2002 yılında hedeflenen yaşlı işgücü, yaşlı ayrımcılığı, nesiller arası dayanışma, yaşam boyu öğrenme, yaşlı dostu ortamlar bugün gerek BM gerekse DSÖ tarafından geliştirilerek bir sonraki gündeme taşınmaktadır. Türkiye’de ise bir kalkınmak planında öngörülen hedef ikinci kalkınma planına taşınamamıştır. Kurumsal belge ve raporlar ise birbirini tamamlayan, bir sonraki kalkınma hedeflerine yönelen niteliğe kavuşamamıştır.

BM ve DSÖ çalışmalarında, her tematik alanın sonunda “bağımsız, sağlıklı ve üretkenliği mümkün olduğunca uzun süre devam eden yaşlılık dönemini hedeflediği ve her tematik alanın birbiriyle etkileşimde olduğu görülmüştür. Sağlıklı yaşlanma daha uzun süre bağımsız yaşam, daha uzun süre çalışma hayatı dolayısıyla daha az bakım bağımlılığı, daha az ekonomik yük anlamındadır. Bu anlam aynı zamanda kişinin kendine saygısını, diğer kişilerinde saygıyla kabulünü etkileyecektir. BM ve DSÖ belgelerinin yaşlanma olgusuna tematik bir ağ ilişkisi içinde yaklaştığı, sağlıklı yaşlanmanın en önemli ayaklarında biri bireyin toplumda yalnızlaşmaması, ayrımcılığa maruz kalmamasıyla yakından ilgisini kurmasıyla görülmektedir. Nesiller arası dayanışma hem yalnızlığı, izolasyonu hem de ayrımcılığa karşı bir eylem alanı olurken her yaştan bireyin topluma katkısını sağlayacak, sağlıklı yaşlanmaya katkı vermesiyle birlikte değerlendirilmektedir. . Tüm bu etkenler bireyin yaş aldıkça öz saygısını destekleyerek, kendini geliştirmesi ve topluma yararlı olma isteğini pekiştirmesi BM ve DSÖ belgelerinde tematik olgu olarak açıkça görülmektedir. Çünkü hepsi bir arada yaşlanmanın ekonomik, sosyal kültürel olarak olumlu etkilerini yaratacaktır.

BM ve DSÖ’nün tematik yaklaşımda uluslararası kurumların işbirlikleri ve yaşlılık alanlarında karşılıklı bilgi ve deneyim paylaşımları ayrıca önemlidir. Yaşlı çalışanlarla ve yaşlı işgücüne ilişkin çalışmalarda ILO yoğunlaşmaktadır. Ancak BM’nin çeşitli vesilelerle aldığı kararlarda raporlarda “yaşlı işgücü, çalışma yaşamında yaşlı ayrımcılığını vurgulamaktadır. Yaşlanma olgusu hak, sağlık, sosyallyaşam, çalışma gibi alanlarda farklı farklı kuruluşların birbirini destekleyen geliştiren etkisi görülmektedir. Türkiye’de kurumlar arası karşılıklı bilgi ve deneyim paylaşımı olmadığı farklı kurumların birbirini güçlendirici çalışmalarının olmadığı, rapor ve belgelerde izlenmektedir.

BM ve DSÖ belge ve raporlarında baktığımızda raporların küresel, bölgesel yayın ve verilere dayanılarak sorunu ortaya koyma ve soruna yönelik örnek çalışmalardan çıkarım yapma anlayışı vardır. Türkiye’de kurumsal rapor ve eylem planlarında Türkiye’de var olan mevcut durumu verilerle, ya da yapılmış yayınlarla olgusal olarak ortaya koyma, iyi örneklerden analiz yapma alışkanlığı gelişmemiş, kurumsal olarak analitik düşünme gelecek önerme refleksi oluşmamıştır. Kurumların veriye dayalı olgu tanımlama “TUİK verileri dışında, YÖK Tezleri, Bilimsel araştırmalar, TUBİTAK projeleri” üzerinden de yapılabilme becerisinin BM ve DSÖ raporlarında olduğu gibi geliştirilmesi önemlidir

BM ve DSÖ’nün birlikte “özelleştirilmiş” çalışma ve eylemleri hazırlarken çeşitli kurumlarla birlikte çalışmaktadır. Türkiye’de de politika alanlarının istişare halinde değerlendirilmesi sağlık, çalışma, haklar, bakım, ayrımcılık gibi konuların ortak platformlar halinde tartışılması ve tek bir kurumun değil çoklu kurumların ortak üst belgelerinin oluşturulması yaşlanma sürecinde etkili eylemleri oluşturabilecektir. İki veya daha fazla kurum bir belgeyi birlikte hazırlayıp, üst belge olarak karşılıklı yürütebilme becerisi kazanılmalıdır. Her kurumun kendi sorumluluklarını yapabilmesi ve izlemesi mümkün olmalıdır.

BM ve DSÖ çalışmalarında görülen ve bugün daha birçok ülkenin eylem alanlarına girmeyen, politika gündemine konu olmayan, birçok “özeleştirilmiş ancak yaşlılık olgusunun temel dinamiklerinden olan” temalar eylem alanı olarak ülkelere önerilmektedir. Bunlar: sağlık, sağlıklı yaşlanma, sağlık teknolojileri, yaşlı bakımı, gönüllü bakım, sosyal yaşama katılım, izolasyonun önlenmesi, nesillerarası dayanışma, kırsal, göçmen mülteci yaşlılar, yaşlı haklarının geliştirilmesi, ayrımcılık, yaşlı ihmal, istismar ve şiddeti, marjinalleşme, nüfus yapısı, sosyal koruma, emeklilik, yaşlı işgücüdür.

TA sonucunda Türkiye’de kurumsal ayrımcılık konusunun özellikle işlenmesi gereği bu çalışmada ortaya çıkmıştır. Türkiye’de kurumsal belge ve raporlarda ayrımcı dil ya da yaşlılığı, yaşlanmayı olumsuz niteleyebilecek bir dilin kullanılmaması gerekmektedir. On birinci Kalkınma Planında “koşula bağlı yaşlı işgücü”, Yaşlı Hakları Raporunda “nüfusun grileşmesi” örneklerle dikkat edilmelidir. Yaşlanma ve yaşlılıkla ilgili ayrımcı söz ve düzenlemelerin tekrar gözden geçirilmesi hızla yaşanan Türkiye için bir zorunluluktur. Diğer bir konu ise BM ve DSÖ’nün tüm belgelerinde ısrarla yaşlı işgücü, daha uzun çalışma yaşamı önerileri çerçevesinde Türkiye’nin çalışma yaşamının uzatılması için güçlü politikalara olan ihtiyacıdır. Tematik analiz sürecinde ve kurumsal belge ve raporları izlenirken Türkiye’de nesiller arası dayanışma konusunda bir rapor, belgeye kurumların web sitelerinde rastlanmamasıdır. Bu konuda yerel düzeyde birçok proje yapılmış bu projelere ait kreş, anaokul, ilkököl çağındaki çocuklar, gençler veya yaşlılar boyutuyla etkileri araştırılmamış ve veriye dönüştürülmemiştir. Veriler, Türkiye’ye özgü öneriler geliştirilmesi yaşlıların toplumsal katılım ve katkısı ve yaşlı ayrımcılığının önlenmesinde bilimsel yaklaşım sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmed, S.K., Mohammed, R.A., Nashwan A.J. , Ibrahim, R. H., Abdalla r. A.Q., Ameen, B.M. M., & Khedhir R. M (2025). Using thematic analysis in qualitative research. Journal of Medicine, Surgery, and Public Health 6 (2025) 100198 <https://doi.org/10.1016/j.glmedi.2025.100198>
- Aktan, T. & Bilim, G. (2016). Kadınlara yönelik kalıp yargıların içerikleri: kalıp yargı içeriği modeli çerçevesinde. Nesne, 4(8), 147-182.
- André, C. Gal, P. & Schief, M. (2024). Enhancing productivity and growth in an ageing society: key mechanisms and policy option. OECD Economics Department Working Papers. No. 1807. <https://dx.doi.org/10.1787/605b0787-en>
- Angel JL, & Settersten RA Jr. (2013) The new realities of aging: social and economic contexts. In: panel on new directions in social demography, social epidemiology, and the sociology of aging; committee on population; Division on Behavioral and Social Sciences and Education; National Research Council; Waite LJ, Plewes TJ, (Ed). New Directions in the Sociology of Aging. Washington (DC): National Academies Press (US); 2013 Dec 26. 6. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK184354/>

- ASHB (2023a) Yaşlanma Vizyon Belgesi. <https://www.aile.tr/eyhgm/yayin-kaynak/>
- ASHB (2023b) Yaşlı Hakları Ulusal Eylem Planı 2023-2025. <https://www.aile.tr/eyhgm/yayin-kaynak/>
- Aslan, H. (2025). Türkiye’de yaşlı yoksulluğu: kimler daha kırılgan? *Senectus*, 3(2), 329-364. <https://doi.org/10.26650/senectus.2025.3.2.0987>
- Atılğan, D. (2025). Yaşlanan nüfus ekonomik büyümeyi etkiliyor mu? AB ülkelerinden yeni kanıtlar. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 542-561. <https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.1518501>
- Avşar, E., Kırık B, Yolcu, C., Serbest, S.D. & Özkan Arslan H. (2024) Sağlıklı yaşlanma sürecinin sürdürülebilir kalkınma hedefleri üzerinden incelenmesi. *THDD* 2024, 5 (2), 103-116 Derleme Doi:10.70479/thdd.1478025
- Bodnár, K. & Nerlich C. (2022) Occasional paper series the macroeconomic and fiscal impact of population ageing. European Central Bank (ECB). No:296 Juna 2022. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op296~aaf209ffe5.en.pdf>
- Bolster-Foucault C, Vedel I, Busa G, Hacker G, Sourial N. & Quesnel-Vallée A. (2024) Social inequity in ageing in place among older adults in organisation for economic cooperation and development countries: a mixed studies systematic review. *Age Ageing*. 2024 Aug 6;53(8):afae166. doi: 10.1093/ageing/afae166. PMID: 39137063; PMCID: PMC11321251.
- Castrillo, P., Cumanova, K. & Thedoridis, K. (01. 10.2024) Population ageing and productivity: The innovation channel. <https://www.esm.europa.eu/ESM-briefs/population-ageing-and-productivity-innovation-channel>
- Cherry, K. (May 5, 2025). The components of attitude .formation of an attitude and how it can be changed. <https://www.verywellmind.com/attitudes-how-they-form-change-shape-behavior-2795897>
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2024). Ulusal istihdam stratejisi (2025-2028) <https://www.csgb.gov.tr/cgm/tr/dokumanlar/ulusal-istihdam-stratejisi/>
- Ergöçmen Akadlı, B. (2025). Türkiye nüfusu: demografik değişimler ve yaşlanan toplum. *Toplum ve Hekm*, Ocak-Şubat 2025 Cilt:40 Sayı:1 5-12
- European Commission (2024) Ageing Report Economic & Budgetary Projections for the EU Member States (2022-2070) INSTITUTIONAL PAPER 279 | APRIL 2024
- Eurostat (February 2025). Population structure and ageing Past and future population ageing trends in the EU https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing#Past_and_future_population_ageing_trends_in_the_EU

- Gürses, İ. (2005). Önyargının nedenleri. T.C. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt: 14, Sayı: 1, 2005 s. 143-160
- Hasbenli H.K. (2020). Nüfus yaşlanması bağlamında gümüş ekonomi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Human Rights Watch (3 April, 2025). UN: treaty on older people's rights moves ahead proposed international instrument will strengthen protections for a population at risk. <https://www.hrw.org/news/2025/04/03/un-treaty-older-peoples-rights-moves-ahead>
- Ismail, Z., Ahmad, WIW., Hamjah, SH and. Astina. IK.(2021). The impact of population ageing: A review. *Iran J Public Health*. 2021, Dec;50(12):2451-2460. doi: 10.18502/ijph.v50i12.7927. PMID: 36317043; PMCID: PMC9577145.
- Kantik, Z., & Ayhan, F. (2025). Demografik yaşlanma ve yaşlılara yönelik kamusal hizmetlerin incelenmesi: İzmir ili örneği. *Edebiyat Ve Beşeri Bilimler Dergisi*, (74), 227-241. <https://doi.org/10.55590/literatureandhumanities.1580023>
- Kılıkış, İ. & Bağdoğan, S. (2025). Gümüş tsunami geliyor: yaşlanan işgücünün avantajları *İs, Güc: Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*; Bursa Vol. 27, Iss. 1, (2025): 288-312,288A.
- Maestas, N., Mullen, K.J. & Powell, D. (2023). The effect of population aging on economic growth, the labor force, and productivity. *American Economic Journal: Macroeconomics* vol. 15, no. 2, April 2023 (pp. 306–32)
- Moshhammer, E., & Schroth J. (May, 2024) Ageing cost projections – new evidence from the 2024 Ageing Report ECB Economic Bulletin, Issue 5/2024. https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/focus/2024/html/ecb.ebbox202405_08~5f9531042f.en.html
- OECD (2025) OECD employment outlook 2025. Can we get through the demographic crunch? https://www.oecd.org/en/publications/oecd-employment-outlook-2025_194a947b-en/full-report/component-7.html
- OHCHR (June 2010). Human rights of older persons: International human rights principles and standards *Background Paper Expert Group Meeting1* Geneva, 25 and 26 May 2010 Palais des Nations (Room XXIII)
- Özmen Gülpek, D., Güleç, H. & Tekman, H.G. (2021). Yaşlanmayla ilgili kalıp yargı tehdidinin bellek performansı üzerindeki etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(2), 543-565. DOI: 10.33417/tsh.855213
- Öztürk M. & Derin S. (2021) Sosyal içermeye temel kavramlar . Sosyal içermeye eğitim programı. T.C Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal İçermeye Eğitim Programı. <https://www.aile.gov.tr/media/120204/temel-kavramlar.pdf>

- Pearson, H., Myall, M., Darlington, A. S., & Gibson, F. (2025). The approach and application of analysing inductive and deductive datasets: a worked example using reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Psychology*, 22(4), 842–886. <https://doi.org/10.1080/14780887.2025.2499265>
- Restrepo, H.E. & Rozental, M. (1994). The social impact of aging populations: Some major issues. *Social Science & Medicine*, Volume 39, Issue 9, November 1994, Pages 1323-1338. doi: 10.1016/0277-9536(94)90364-6. PMID: 7801169.
- Sağlık Bakanlığı (2021) Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı Ve Uygulama Programı 2021-2026 <https://ekutuphane.saglik.gov.tr/Yayin/653>
- Schmid K (2024). Madrid international plan of action on ageing and the 2030 agenda for sustainable development. *Int J Public Health* 69:1607078. doi: 10.3389/ijph.2024.1607078
- SHERPA Rural Science-Society-Policy Interfaces (2023) The Silver Economy: What Are The Challenges And Opportunities In Rural Europe? BLOG – 27/03/2023 SHERPA 2023. projects2014-2020.interregeurope.eu.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2023). On ikinci kalkınma planı (2024-2028). <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2019). On birinci kalkınma planı (2019-2023). <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). Onuncu kalkınma planı (2014-2018). <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>
- Terry G. & Hayfield N. 2025 Reflexive thematic analysis and men's embodiment following injury or illness: A worked example. *ASE Anat Sci Educ.* 2025;00:1–9. <https://doi.org/10.1002/ase.70058>
- The Section of Former Officials of the ILO. (13 June 2025). A UN convention on older persons' rights: reinforcing labour rights and intergenerational solidarity. <https://anciens-bit-ilo.org/en/2025/06/13/a-un-convention-on-older-persons-rights-reinforcing-labour-rights-and-intergenerational-solidarity/#:~:text=These%20include%20the%20rights%20to,inconsistently%20protected%20in%20existing%20instruments>.
- TİHEK (2022) Türkiye yaşlı hakları raporu <https://tihek.gov.tr/turkiye-yasli-haklari-raporu-yayimlandi/>
- Toker, A. (2022). “Sosyal bilimlerde nitel veri analizi için bir kılavuz”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2022 Sayı 51: Özel sayı 1, Denizli, ss. Ö319-Ö345.
- TÜİK (19 Mart 2014) İstatistiklerle yaşlılar, 2013. *TÜİK Haber Bülteni*. 19 Mart 2014, sayı:16057). <https://data.tuik.gov.tr/>

- TUIK (13 Mart 2025) İstatistiklerle yaşlılar, 2024. *TUIK Haber Bülteni*, 13 Mart 2025, sayı:54079. <https://data.tuik.gov.tr/>
- UN (2002) Political declaration and madrid international plan of action on ageing. Second word assembly on ageing Madrid Spain. 8-12 April 2002. New York./<https://social.un.org/ageing-working-group/documents/mipaa-en.pdf>
- UN (21 December 2020) 75/131. United Nations Decade of Healthy Ageing (2021–2030) <https://digitallibrary.un.org/record/3895802?ln=en&v=pd>
- UN (2021). Global population growth and sustainable development. UN DESA/ Pop/202 /TR/No:2
- UN (4 July 2025). Follow-up to the international year of older persons: Second world assembly on ageing report of the Secretary-General. A/80/147. <https://docs.un.org/en/A/80/147>
- UN Data Portal (2025). Rnteractive access to global demographic indicators. UN Population Division Data Portal. <https://population.un.org/dataportal/home?df=5921090b-0383-460b-9504-d5afadb3027f>
- UN, Department of Economic and Social Affairs (2023). World Social Report 2023: Leaving no one behind in an ageing world (ST/ESA/379). <https://desapublications.un.org/publications/world-social-report-2023-leaving-no-one-behind-ageing-world>
- UNDP (n.d) What are the sustainable development goals?. <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>
- UN Economic and Social Council (7 April 2025). In-depth review on ageing-related statistics Prepared by Portugal and the United Nations Economic Commission for Europe. ECE/CES/2025/13 . Prepared by Portugal and the United Nations Economic Commission for Europe
- UNFPA & HelpAge (2012). Ageing in the twenty-first century: A celebration and A challenge executive summary. <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA-Exec-Summary.pdf>
- UN General Assembly (21 December, 2020) United Nations decade of healthy ageing (2021–2030) A/75/L.47/Add.1)] 75/131. <https://docs.un.org/en/A/RES/75/131>
- UN General Assembly (4 August 2021)Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons, Claudia Mahler. A/HRC/48/53. <https://docs.un.org/en/A/HRC/48/53>
- UN General Assembly (13 October 2023) Human rights of older persons . Resolution adopted by the Human Rights Council on 11 October 2023 54/13. <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/54/13>

- UN General Assembly (2 August 2024) Expert meeting on the human rights obligations of States regarding violence against and abuse and neglect of older persons in all settings Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. A/HRC/57/36.
- UN Sustainable Development Goals (31 May 2023). Take action for the sustainable development goals. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
- UN Sustainable Development Goals (08 Aug 2023). SDGs – Explainers. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sdg-fast-facts/>
- Uyanık, Y. (2017). Yaşlılık , yaşlanan nüfus ve sosyal politika. *İş ve Hayat*, 3(5), 67-100.
- WHO (2020) UN Decade of Healthy Ageing: Plan of Action 2021–2030 <https://cdn.who.int/media/docs/default-source/decade-of-healthy-ageing/decade-proposal-final-apr2020-en.pdf>
- WHO (2021) Global report on ageism. Geneva: World Health Organization; 2021. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.
- WHO (2023a) Connecting generations: planning and implementing interventions for intergenerational contact. Geneva: World Health Organization; 2023. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO
- WHO (2023b) Progress report on the United Nations Decade of Healthy Ageing, 2021-2023. Geneva: World Health Organization; 2023. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.